

מדינת ישראל

משרד החינוך

סוג הבחינה : בגרות לבתי ספר על יסודיים

מועד הבחינה : קיץ נבצרים תשפ"א, 2021

מספר השאלון : 006281

נספח : חוברת דפים ממסכת בבא מציעא

## תלמוד

### מסכת בבא מציעא

### הוראות לנבחן

א. משך הבחינה : שעתיים וחצי

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה שלושה פרקים.

|           |          |           |
|-----------|----------|-----------|
| 72 נקודות | — (12X6) | פרק ראשון |
| 12 נקודות | — (12X1) | פרק שני   |
| 16 נקודות | — (4X4)  | פרק שלישי |

סה"כ - 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין

ד. הוראות מיוחדות : אין

**בהצלחה !**

## השאלות

### פרק ראשון (72 נקודות)

ענה על שש מן השאלות 1-9 (לכל שאלה – 12 נקודות).

#### 1. הכרעת דין במצבי ספק

א. (1) אחד אוcho בכל הטלית וטוען כולה שלי, ואדם אחר שאינו אוcho טוען גם כן כולה שלי. מה הדין במקרה זה, ומדוע? היעזר ברש"י.

(2) עיין בדברי הרב אברהם שפירא וענה על השאלה שאחריהם.

ולכאורה אין זה מובן מה בא רש"י לחדש. האם לרש"י היתה ההוא אמינא שאדם יכול להישבע שחפצים של חברו שייכים לו וליטול אותם ע"י שבועה זו? ...אלא צריך לומר, שמדובר באופן שהיו עדים שראו את ההגבהה של שניהם. ואת החטיפה של האחד מחברו, ומשום כך היתה ההוא אמינא שנפסוק כאן שיחלוקו... ולכן רש"י היה צריך להשמיע שאין אנו פוסקים פה שיחלוקו, אלא המוציא מחברו עליו הראיה, וזאת מכיוון שאנו עושים פשרה רק אם כוחם של בעלי הדין שווה בחפץ, ולא באופן שרק אחד מהם מוחזק בחפץ.

(שיעורי מרן הגר"א שפירא למסכת בבא מציעא, עמ' יט-כ)

באיזה אופן מעמיד הרב שפירא את דברי רש"י הללו ומה החידוש שבהם.

(6 נקודות)

ב. (1) על פי תוספות, כתוב במה דומה המקרה של "שנים אוchoים בטלית" למקרה של "מנה שלישי".

(2) על פי התוספות, כתוב מה ההבדל בין המקרים "שנים אוchoים בטלית" ו"מנה שלישי" ובין המקרה של "ההוא ארבא".

(6 נקודות)

#### 2. שבועת המשנה בחשוד על ממון ושבועה

א. "זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה... זה יישבע... וזה יישבע..."

(1) כתוב בלשונך מדוע שני האוchoים בטלית צריכים להישבע, לדעת רבי יוחנן ולדעת אב"י.

(2) לפי רש"י, מדוע לא קיבל אב"י את דעתו של רבי יוחנן?

(6 נקודות)

ב. (1) לפי הדעה הראשונה בתוספות, מהי הסברא שלא אומרים "מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא"?

(2) על פי דברי רבי יהודה החסיד שמובאים בתוספות, הסבר בלשונך מדוע גזלן — פסול לשבועה, וחשוד על הממון — כשר לשבועה.

(6 נקודות)

### 3. מצא פירות מפוזרין ויאווש שלא מדעת

א. "חצי קב בשתי אמות". תוספות שאל: "תימה הלא קב בארבע אמות הוי נמי חצי קב בשתי אמות ומאי קמבעיא ליה".

הסבר את שתי התשובות של התוספות לשאלתו. (6 נקודות)

ב. (1) באבידה שיש בה סימן. מה הדין לפי אביי ורבא, ומדוע?

(2) עיין בדברי הרב ישראל יעקב קנייבסקי, והשב על השאלה שאחריהם.

... דבהא דייאווש שלא מדעת לא מהני לאביי, איכא לפרושי בתרי גווני: [א] דיש לפרש דאביי מודה לרבא דבדבר שאין בו סימן עומד הוא לייאווש, ולכשיתוודע לו וודאי יתייאוש. אלא דאביי סבר 'דעומד לייאווש' לא מהני משום דבעינן יאווש בפועל. [ב] ויש לפרש איפכא, דאביי מודה לרבא דסגי בעומד לייאווש, אלא דסובר דבדבר שאין בו סימן אינו ברור שעומד לייאווש, דיתכן שהבעלים ירדפו לחזור על המוצא ולחזור על עדים, ומשום הכי לא הוי יאווש.

(הרב ישראל יעקב קנייבסקי, קהילות יעקב, בבא מציעא סימן כג [מהדורה ישנה])

כתוב שתי אפשרויות מדוע אביי לא הסכים עם רבא, וסובר שייאווש שלא מדעת לא הוי יאווש?

(6 נקודות)

### 4. כלים ששבעתן העין; רוב כנענים או רוב ישראל

א. "תניא מודה ר' שמעון בן אלעזר בכלים ששבעתן העין שחייב להכריז".

תוספות כתב שלפי חכמים אפילו לא שבעתן העין, חייב להכריז.

(1) הסבר את הדיוק מלשון הברייתא שכך סוברים חכמים.

(2) בהמשך דבריו הוכיח התוספות ממשנתנו שכך סוברים חכמים. הסבר את ההוכחה.

(6 נקודות)

ב. "איבעיא להו: כי קאמר ר' שמעון בן אלעזר ברוב כנענים..."

בעקבות דברי הגמרא "כי קאמר ר' שמעון ברוב כנענים" הקשה תוספות על נימוקו של ר'

שמעון בברייתא. הסבר את קושיית התוספות ואת תשובתו לקושייה.

(6 נקודות)

### 5. מציאה ברשות של אחר

א. "אם היה משכירו לאחרים אפילו (מצא) בתוך הבית הרי אלו שלו".

על דברי המשנה הללו, הקשתה הגמרא קושיה, וכן היא הביאה חיזוק לשאלה ממקרה ודין

שנאמרו במשנה אחרת.

הסבר את קושיית הגמרא, ואת החיזוק לקושיה מהמשנה האחרת.

(5 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב משה פיינשטיין וענה על השאלות שאחריהם.

...ומפורש ברא"ש שם (בבא מציעא ב, ט) גם בהא דעשאו פונדק לשלשה נכרים ומצא שם אבדה

דהרי אלו של המוצא, כתב בטעם שלא קנה בעל הפונדק מטעם דכיון שהוא פונדק ומשכירו תמיד

אין עתיד לימצא לבעל החצר. הרי שסובר דמה שלא עתיד לימצא לבעל החצר מחמת שיקחנו המוצא, נמי דינו כמו שלא מצוי לימצא לבעל החצר מצד המציאות.

...וכוונת הרא"ש במה שכתב דכיון שהוא פונדק ומשכירו תמיד אין עתיד לימצא לבעל החצר הוא, דאילו בית שהוא משכירו לזמן גדול שברוב הפעמים איכא הפסק בין שוכר לשוכר, שלכן הדרך שבעה"ב נכנס בתוכו אחר שיצא הראשון ונכנס שוכר אחר ואף כשנזדמן לו תיכף שוכר אחר נכנס תחלה לראות אולי צריך תיקון, וגם בתחילת שכירות של השני נכנס עמו להראות לו הבית ששוכר שלכן היה עתיד לימצא לבעל הבית וקנה. וממילא אף שנזדמן שלא נכנס הוא של בעל הבית ויצטרך שוכר השני להחזיר המציאה לבעל הבית. אבל בפונדק שמשכירו תמיד ללינת לילה אחת ואף לאיזה ימים אין הדרך שבעל הפונדק יכנס שמה בין אחד להשני, דברוב הפעמים ליכא הפסק שבכל עת מצוין עובדי דרכים שצריכין ללון איזה לילות כדפרש"י מה זה פונדק, וגם לא מצוי כל כך שיצטרך ליכנס בין אחד להשני מה לתקן שאין מקפידין כל כך, שלכן לא היה עתיד לימצא לבעל הבית, ולא קנה.

(הרב משה פיינשטיין, שו"ת אגרות משה חושן משפט חלק ב סימן מד)

(1) של מי המציאה בשני המקרים הבאים: [1] אדם השכיר דירה למשפחה למשך שנה, ונמצאה מציאה לאחר שהם עזבו. [2] בעל פונדק השכיר חדר ונמצאה מציאה לאחר ששוכר עזב.

(2) ע"פ הרב משה פיינשטיין, מה סיבת ההבדל בדין בין שני המקרים?

(7 נקודות)

## 6. הלוקח פירות מחבירו

א. "הלוקח פירות מחבירו... ומצא בהן מעות... אמר ריש לקיש משום ר' ינאי לא שנו אלא בלוקח מן התגר, וכן תני תנא קמיה דרב נחמן..."

(1) ע"פ רש"י, הסבר בלשונך את המקרה המסומן בקו, את הדין, וטעם הדין.

(2) הסבר את שאלתו של תוספות על רש"י, ואת התשובה הראשונה של תוספות.

(8 נקודות)

ב. על אוקימתא זו של ריש לקיש בשם ר' ינאי ושל התנא ששנה בפני רב נחמן, שאל רב נחמן שאלה.

(1) הסבר את שאלתו של רב נחמן.

(2) הסבר את תשובתו של רב נחמן לשאלה.

(4 נקודות)

7. הכרזה על אבידה

א. "עד מתי חייב להכריז? עד כדי שידעו בו שכניו דברי ר' מאיר". בגמרא הובאו שתי הצעות להסביר על אלו שכנים מדובר.

(1) מהי ההצעה שנדחת ומדוע היא נדחת?

(2) מהי ההצעה שמתקבלת, ומה ההיגיון שבה?

(5 נקודות)

ב. כתוב שתי הלכות אותן נימק רבא בנימוק: "לא הטריחו באבידה יותר מדאי". בתשובתך פרט איזו טירחה לא הטריחו בכל אחת מההלכות.

(4 נקודות)

ג. על פי הברייתא שבגמרא, דיני הכרזת אבידה השתנו כמה פעמים. כתוב מה היה הדין בכל אחד משלושת השלבים.

(3 נקודות)

8. "לא בשמים היא"; "נח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ולא ילבין פני חברו"

א. על הכרזת בת הקול שהלכה כמו ר' אליעזר, אמר ר' יהושע: "לא בשמים היא".

תוספות הקשה על דברי ר' יהושע ממקרה אחר שבו הופיעה בת קול.

(1) הסבר את קושיית התוספות.

(2) הסבר את ההבדל בין המקרים על פי שתי התשובות שלך בעלי התוספות.

(7 נקודות)

ב. "נח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש..."

(1) לפי רש"י מה התועלת במתן גט בעת היציאה למלחמה, ומדוע נשות הלוחמים הוגדרו כ"ספק

אשת איש"?

(2) לפי ר"ת, מדוע נשות הלוחמים הוגדרו כ"ספק אשת איש"?

(5 נקודות)

9. אונאת דברים

א. "כשם שיש אונאה במקח וממכר, כך יש אונאה בדברים".

עיין בדברי הרב מנחם המאירי וענה לשאלה שאחריהם.

כשם שיש אונאה במקח וממכר, כך יש אונאה בדברים. רצה לומר שאסור להונות את חברו ולגרום לו פסידא בדבריו. והוא שאמר: "לא יאמר לו בכמה חפץ זה והוא אינו רוצה ליקח" שהרי מתוך שהוא [השואל] בוש לומר שאינו רוצה ליקח, משפיל לו [המוכר] מקחו לומר שאינו שווה כל כך, ואחרים שומעים ונמצא גורם לו פסידא. ואפילו לא היה אדם שם מ"מ הוא מטריחו ומצער שחשב למכור ולא מכר.

(הרב מנחם המאירי, בית הבחירה בבא מציעא נח ע"ב)

(1) "כשם שיש... כך יש...". הסבר את ההשוואה שבין אונאה במקח וממכר לבין אונאת דברים.

(2) אלו שתי תוצאות שליליות כאשר אדם שואל על מחיר ואינו מתכוון לקנות?

(7 נקודות)

ב. "ר' יהודה אומר... ולא יפחות את השער, וחכמים אומרים זכור לטוב".  
עיי' ברש"י והסבר את המקרה ואת הדין על פי ר' יהודה וחכמים, ואת נימוקיהם.  
(5 נקודות)

**בהצלחה!**

**זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל  
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך**

## פרק שני (12 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10-11. בכל שאלה יש לענות על שני סעיפים.

10. סוגיות שונות: הילך; הודאת בעל דין; ההוא רעיא

א. "סלעים דינרין מלווה אומר חמש ולווה אומר שלוש... טעמא דאמר שלש הא שתיים פטור והאי שטר דקמודי ביה הילך הוא ושמע מינה הילך פטור".

(1) "וש"מ הילך פטור" – בעלי התוספות הקשו: "וא"ת יהא נאמן בשלש דמיגו דבעי אמר שתיים?"

הסבר את המושג "מיגו" ואת הקושיה של בעלי התוספות.

(2) הסבר את התשובה של בעלי התוספות על קושייתם.

(6 נקודות)

ב. קצות החושן כתב ש"הודאת בעל דין כמאה עדים דמי" גדרה נאמנות כמו שמאמינים לעדים. הרב שלמה פיישר העיר על דברי קצות החושן הללו.

עיינ בדברי הרב שלמה פיישר, והשב על השאלות שאחריהם.

מה שכתב הקצות החושן דהודאת בעל דין גדרה נאמנות, שהאמינתו התורה כדרך שהאמינה לעדים, כבר העירו האחרונים דלא דמי. דהעדים המעידים על מעשה נאמנים אגופא דעובדא דהכי הוי, ולכן נאמנותם היא לגבי כל הנפקות היוצאות מאותו מעשה. מה שאין כן הודאת בעל דין שאין נאמן אלא לחובתו בלבד, ואם כן על כרחין אינו נאמן על גופא דעובדא אלא על הדין דהיינו שהוא נאמן על זה שהוא חייב ממון.

ונראה שאין צריך להידחק כך, אלא הודאת בעל דין אינה ענין נאמנות כלל. ולא גלי קרא ד"כי הוא זה" שכשם שיש דין נאמנות לעדים כך יש דין נאמנות לאדם על עצמו כמו שכתב בקצות החושן. אלא ענין הודאת בעל דין הוא פסק דין על עצמו, דהיינו מה דגלי קרא ד"כי הוא זה", דכשם שיש כח לבית דין לפסוק דין על האדם כך יכול הוא הוא עצמו לדון ולפסוק חוב על עצמו... ומעתה מובן מאי טעמא הודאת בעל דין עדיפא מעדים, דבמקום שיש כבר פסק דין, אין מקום למושב בית דין ולגביית עדות על ידם, שאין אחר מעשה בית דין כלום.

(הרב שלמה יהונתן יהודה פיישר, בית ישי, סימן צ)

(1) לפי האחרונים שמביא הרב פיישר, מדוע אין לדמות את נאמנות הודאת בעל דין לנאמנות שמאמינים לעדים?

(2) לפי הרב פיישר, מה הסיבה שמאמינים לבעל דין שמודה, ומדוע הודאת בעל דין עדיפה על עדים?

ג. "אמר רבי זירא אם איתא לדברי חייא קמייתא משתבע אשאר אומר ליה אביי אם איתא משתבע והא גזלן הוא אומר ליה שכנגדו קאמינא".

(1) הסבר את דברי אביי ואת דברי ר' זירא המסומנים בקו תחת.

(2) תוספות שאל מדוע במקרה כזה אנו אומרים "שכנגדו נשבע ונטול" ואין אנו אומרים

"מתוך שאינו יכול להשבע משלם?" כתוב תשובה אחת של התוספות.

11. סוגיות שונות: חשוד אממונא חשוד אשבועתא; פעמים שאתה מתעלם; "אם יש שם בית דיןמתנה בפניהם"

א. עיין בדברי הפני יהושע והשב על השאלות שאחריהם.

וכי מאחר שזה תפוס ועומד כו' שבועה זו למה... כל המוחזק בדבר פטור לגמרי [משבועה], והיינו על כרחך משום שסמכו על החזקה שכל מה שביד אדם הוא שלו ואחזוקי אינשי בגזלנא לא מחזקינן. ואם כן הכא נמי כיון ששניהם מוחזקים, יש לנו לומר גם כן חזקה שהיא של שניהם ותרומיהו בחזקת כשרות הם, דקושטא דמילתא דתרומיהו בהדי הדדי אגבהוה, (=שאמת הדבר ששניהם ביחד הגביהוה) אלא שכל אחד אומר בדדמי [שנדמה לו] שהוא הגביה תחילה דאי אפשר לצמצם [קשה מאד לדייק מי היה הראשון]. ומהאי טעמא היה לנו לומר שיחלוקו בלא שבועה. ועל זה משני (עונים) דתקנת חכמים, ודוקא בכי האי גוונא ששניהם מוחזקין בשווה שייך לעשות תקנה, דשכיחא מילתא טובא (=שכיח הדבר מאוד/הרבה) שיוכל אדם לתפוס בדבר האחוז ביד חברו ושישלטו ידי שניהם בשווה.

(הרב יהושע פלק, פני יהושע מסכת בבא מציעא דף ה ע"ב)

(1) "וכי מאחר שזה תפוס ועומד וזה תפוס ועומד שבועה זו למה?". על פי הפני יהושע, הסבר

על איזו הנחה מבוססת קושיית הגמרא.

(2) הסבר את קושיית הגמרא ואת תשובתו של ר' יוחנן לקושיה זו.

(6 נקודות)

ב. בגמרא מסופר שר' ישמעאל בר' יוסי קנה חבילת עצים מאדם שבקש ממנו לסייע לו. לאחר מכן הפקיר ר' ישמעאל את חבילת העצים.

(1) הגמרא הקשתה: "והא רבי ישמעאל ברבי יוסי זקן ואינו לפי כבודו הוה". הסבר בלשונך

את קושיית הגמרא. בתשובתך הסבר מה "אינו לפי כבודו"?

(2) על כך שר' ישמעאל הפקיר את חבילת העצים, תוספות הקשה: "הא... אין הפקר אלא בפני

שלושה"? באר את שתי התשובות של התוספות.

(6 נקודות)

ג. במשנה נאמר: "אם יש שם בית דין - מתנה בפני בית דין, אם אין שם בית דין בפני מי יתנה? שלו קודם". תוספות הקשה:

וא"ת לעיל דנקט או שהיתה שלו מרובה היכי דמי אי ליכא ב"ד אפילו מועטת נמי מן האבידה לא ישיב ואי בפני ב"ד כי נמי אין מרובה אלא שוה לאבידה למה יתנו ב"ד ליתן לו כל שכרו א"כ מה ירויחו הבעלים?"

(1) הסבר את המקרה "או שהיתה שלו מרובה".

(2) הסבר בלשונך את קושיית תוספות.

(6 נקודות)



## פרק שלישי – קטע שלא נלמד (16 נקודות)

לפניך קטע מן הגמרא במסכת בבא קמא דף קיח, ע"א.  
סוגיה זו דנה במקרה שאדם לא בטוח שהוא החזיר גזלה, חוב או פיקדון, ובמקרה בו אדם לא בטוח כלל שהוא גזל, או שהוא הלווה או שהוא היה שומר על פיקדון.  
למד את סוגית הגמרא ואת פירוש רש"י, וענה על השאלות שבעמ' 10.

### גמרא

מתני' האומר לחבירו גזלתיך הלויתיך הפקדתי אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לא החזרתי לך חייב לשלם אבל אם אמר לו איני יודע אם גזלתיך אם הלויתיך אם הפקדתי אצלי פטור מלשלם.  
גמ' איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ור"נ ור' יוחנן אמרי פטור רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ברי ושמא ברי עדיף ר"נ ור' יוחנן אמרי פטור אוקי ממונא בחזקת מריה תנן אבל אם אמר לו איני יודע אם הלויתיך פטור ה"ד אילימא דלא קא תבע ליה רישא נמי דלא קא תבע ליה אמאי חייב אלא דקתבע ליה וקתני סיפא פטור מלשלם לא לעולם דלא קא תבע ליה ורישא בבא לצאת ידי שמים איתמר נמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן האומר לחבירו מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב בבא לצאת ידי שמים.

### רש"י

רב הונא ורב יהודה אמרי חייב - לשלם.  
פטור - ומיהו ישבע כדאמר שאין יודע שחייב לו כלום דלא עדיף שמא מברי דהא א"נ הוה טעין ליה אין לך בידי כלום הוי משביעין ליה שבועת היסט.  
דקא תבע ליה - וא"ל גזלתיך דהוי טענת ברי.  
לצאת ידי שמים - וכיון דקא מודי דודאי גזליה לא נפיק ידי שמים עד דעביד השבחה אבל סיפא הואיל ולא גזלן ידע ולא נגזל ידע ליכא שום טענת ברי לא צריך למיפק ידי שמים.  
אתמר נמי - דהיכא דבא לצאת ידי שמים אפילו מאן דפטור ליה מדיני אדם מודה דחייב היכא דאיכא קצת טענת ברי הלכך רב הונא דאוקמה רישא בדלא תבע הואיל ואיכא קצת ברי דהא גזלן ידע דגזליה מעיקרא חייב בבא לצאת ידי שמים.

ענה על ארבע מן השאלות 12-16 (לכל שאלה – 4 נקודות)

12. "האומר לחבירו... פטור מלשלם"

מדוע בהלכה שברישא של המשנה חייב לשלם, ובהלכה שבסיפא פטור מלשלם? בתשובתך הסבר מה ההבדל בין המקרים.

13. "איתמר... בחזקת מריה"

הסבר את סברת רב הונא ורב יהודה, ואת סברת רב נחמן ור' יוחנן.

14. רש"י כותב שלפי רב נחמן ור' יוחנן הוא פטור מלשלם, אך הוא חייב להישבע. על מה הוא נשבע, ומדוע?

15. "תנן אבל אם אמר לו... וקתני סיפא פטור מלשלם".

הסבר את ההתלבטות של הגמרא ביחס לנסיבות המקרה במשנה.

16. "לא לעולם... חייב בבא לצאת ידי שמים".

הסבר את שני הדינים במשנה על בסיס ההנחה ש"הגזלן" רוצה לצאת ידי שמים. בתשובתך הסבר באיזה מקרה "ליכא שום טענת ברי", ובאיזה מקרה "איכא קצת ברי".